

בבא בתרא קטז

משה שווערד

בענין: הפקר ב"ד הפקר

A. רשב"ם בבא בתרא דף קטז/א

שלא תירש בת הבן עם האחין - ... התנו שלא תירש בת הבן עמהן דהפקר ב"ד הפקר ...

❖ ריטב"א על יבמות דף פט/ב

הפקר ב"ד הפקר שנאמר וכל אשר לא יבא. ופסק הרמב"ם ז"ל דה"ה לכל ב"ד חשוב בכל מקום ובכל זמן וכדאמרינן במסכת משקין (מו"ק ט"ז א') ומנלן דמפקרינן, ומכאן סמך להכרזות שנהגו במלכותינו כי מפני שיש בו תיקון ללקוחות ולמוכרים מפקיעים זכותו של מערער מפני שלא מיחה:

❖ שו"ת רע"א - קמא - סימן רכ

ויראה לי ליישב, דהא באמת גוף הדבר צריך טעם דלמה יסברו תוס' והרא"ש דלא כהר"ן, הא הר"ן טעמא קאמר, כיון דילפינן מקרא דהפקר ב"ד הפקר, א"כ למה לא יהיה לתקנתם כל דין דאורייתא ויראה דודאי מודים תוס' והרא"ש דמה דמצינו דנתנה תורה כח לחכמים הוי דאורייתא, אלא דסוברים כיון דהפקר ב"ד למדנו בגיטין (דף ל"ו) מקרא דכל אשר לא יבא יוחרם רכושו, א"כ לא מצינו רק דיש כח לחז"ל לסלק רשות בעלים ממנו כמו שם דעשאוהו חרם, אבל שיהיה כח בידם לומר שיהא קנוי לאחר לא מצינו, והרי לפנינו דבכ"מ קיל יותר סילוק מלהקנות, דסילוק א"צ קנין ובדיבור בעלמא עושה חפצו הפקר, ולהקנות חפצו לחבירו צריך מעשה קנין

❖ ספר ים של שלמה - יבמות פרק י אות יט

[יט] דין דהפקר ב"ד הפקר, אפי' להפקיע ממון של אחר, ולהחליט ביד חבירו: אמר ר' יצחק (פ"ט ע"ב) מגיין שהפקר ב"ד הפקר, שנא' (עזרא י', ח') כל אשר לא יבא לשלשת הימים, בעצת השרים והזקנים, יחרם כל רכושו וגו', ר' אלעזר אמר מהכא (יהושע י"ט, ג"א) אלה הנחלות אשר נחלו אלעזר הכהן, ויהושע בן נון, וראשי האבות למטות ב"י וגו', וכי מה עניין ראשים אצל האבות, אלא מה אבות מנחילין לכל מי שירצו, אף ראשים מנחילין לכל מי שירצו, ונראה דהא דר"א עדיף דילפינן מיניה, שיוכלו להפקיע ממון של אחר ולהחליט לחבירו, ולא תימא, דווקא שיכולים להפקיר אותו, או להחרמו, וכת' הרמב"ם (ה' סנהדרין פכ"ד ה"ו) דה"ה לכל ב"ד חשוב, בכל מקום, ובכל זמן, כדאמרי' במסכ' מ"ק (ט"ז ע"א) וכו' מנלן דמפקרינן, וכתב הריטב"א, מכאן סמוך להכרזות שנהגו במלכותינו, כי מפני שיש בו תיקון ללקוחות, ולמוכרים, מפקיעין זכותו של מערער לגמרי, מפני שלא מיחה:

❖ חדושי הרשב"א על מסכת גיטין דף לו/ב

רבא אמר הפקר ב"ד הפקר. אקשיא קמייתא דאקשינן ומי איכא מידי דמדאורייתא משמטא שביעית ומתקני דלא תשמט קאי, ואוקמא אפי' כרבנן דפליגי עליה דרבי לומר דשמטא בזמן הזה דאורייתא, ואפ"ה אתא הלל והתקין פרוזבול דהפקר ב"ד הפקר כדדריש לה מקראי ואויל, והכא נמי אפקורה אפקר הלל ממנו של לוח לגבי מלוה ומגבי ליה, וכן פרש"י ז"ל דאקושיא קמייתא קאי. ומינה שמעינן דכח ב"ד יפה להפקיר ממון מזה ולזכותו לזה אפי' קודם שבאו לידו, וכן מוכח מקרא (יהושע יט, גא) דאלה הנחלות אשר נחלו, דמה אבות מנחילין ואומרים שדה פלוני לפלוני וזכה לו מיד ואף קודם שבא לידו, אף ראשים מנחילין לכל מי שירצו ואומרים ממון ראובן יהא לשמעון וזוכה בו מעתה שמעון:

❖ הערות הגרי"ש אלישיב מסכת גיטין דף לו עמוד ב

מנין שהפקר ב"ד הפקר וכו'. כתב הרשב"א נפקא מינה בין ב' הילפותות. דלקרא קמא לא שמעינן אלא רק שכח ב"ד להפקיע ממון "יחרם כל רכושו". ואילו לילפותא מ"אלה הנחלות וגו'" ה"ה כמו האבות שמנחילים וכחם גם להקנות ולהכניס לרשותו של זה.

B. שעורי ר' דוד מסכת בבא בתרא דף קטז עמוד א

שכא) בגדר הפקר ב"ד שתיקנו על שבט בנימין
גמ' מלמד שהתנו על שבט בנימין שלא תירש בת הבן עם האחין.

ועיין ברשב"ם דהוא משום הפקר ב"ד הפקר.

**ולעיל (ס"ק רי"ב) כתבנו להקשות, מה הועילו בתקנתן שעשו הפקר ב"ד הפקר, הרי שיטת הרמב"ם
דהפקר ג"כ חוזר ביובל, [וכן הוכחנו מהגמ' לעיל], וא"כ ה"נ אפי' שהפקירו ב"ד מהבנות סו"ס הרי
יחזור להם ביובל.**

**וביארנו בזה דכמו שיכולין ב"ד להפקיר הקנין ממון, ה"נ יכולין לעשות שלא יזכה כלל בממון, ונמצא
שמעולם לא ירשו הבנות, אלא הבנים זוכין מדין ירושה, וכמ"ש הגר"ח גבי עובר דכיון שאינו זוכה ממילא
ירשים שאר היורשים ע"ש.**

**אמנם לכאורה י"ל כפשוטו דבאמת מה שהבנים זוכין אינו מחמת דין ירושה, אלא שזוכין מהפקר, שחכמים
הפקיעו כח זכיית הבנות, והו"ל הפקר, וזוכין הבנים מהפקר. ואפ"ה אין חוזר ביובל, דדוקא באדם שהפקיר
נכסיו חוזרים אליו ביובל, משא"כ הכא דע"י הפקר ב"ד לא זכו הבנות מעולם, ולא היו כלל בעלים על
הנכסים, לא שייך שיחזור ביובל.**

אלא דלפי"ז נמצא שלא יהיה על השדה דין שדה אחוזה, דבשלמא לפמש"כ בתחילה דע"י שלא זכו הבנות זוכין
הבנים מחמת דין ירושה, שפיר הו"ל שדה אחוזה, אבל אי נימא שהם זוכין רק מהפקר, א"כ לכאורה הוי רק
כשדה מקנה, ולא שדה אחוזה. וצ"ע.

כל שאינו מניח בן ליורשו הקדוש ברוך הוא מלא עליו עברה

משה שווערד

i. יד רמה על בבא בתרא דף קטז/א

מה. א"ר יוחנן משום רשב"י כל שאינו מניח בן ליורשו הקדוש ברוך הוא מלא עליו עברה כתיב הכא והעברתם וכתוב התם יום עברה היום ההוא. [1] ודוקא היכא דלא עסק בפריה ורביה.

ii. הרי"ף על עין יעקב |ב"ב קטז| [2]

כל מי שאינו מניח בן וכו'. אפשר לומר שלא אמר כל מי שאין לו בן לרמוז שמדבר במי שיהיה לו ומיזו הבנים בעומו ולא מהו הבנות כודאי כי גדל עומו ונתמלא הקב"ה עברה וזכו והעברתם את נחלתו לכהן זה עברה גמורה שנתמלא הקב"ה עליו. וזכו טעם

iii. ספר קובץ שעורים ח"א - מסכת בבא בתרא דף קמא/א

(תפ) דף קמ"א. לענין ירושה בן עדיף משום דבת מסבת נחלה, ואף דאיסורא ליכא בזה"ז מ"מ איכא קפידא בזה, [3] אבל קשה לומר מה"ט מלא עליו עברה, וי"ל דהא דמלא עליו עברה. ודאי אין הכונה מפני שאין לו בן דהרי אנוס הוא, אלא הכונה דמזה מוכח דהקב"ה מלא עליו עברה שאינו זוכה לבן אלא לבת:

iv. תורת חיים מסכת בבא בתרא דף קמא עמוד א

והאמר רבי יוחנן כל שאינו מניח בן ליורשו הקב"ה מלא עליו עברה על חטאיו אשר חטא ולכך הענישו שיפלו נכסיו לפני הבת ולא זכה לבן שיירש את נכסיו

v. ספר תורת חיים על בבא בתרא דף קמא/א

למימרא דבת עדיפא ליה מבן והאמר ר' יוחנן וכו'. הא פשיטא ליה דבן עדיף מבת מדכתיב וכן אין לו והעברתם את נחלתו הא יש בן בן קודם /א/ אלא הכי קאמר למימרא דלדידיה פי' לאב ניחא טפי שתיירש הבת ממה שיירש הבן והאמר רבי יוחנן כל שאינו מניח בן ליורשו הקב"ה מלא עליו עברה על חטאיו אשר חטא ולכך הענישו שיפלו נכסיו לפני הבת ולא זכה לבן שיירש את נכסיו אלמא ניחא ליה לאב טפי שיירש הבן את נכסיו ממה שתיירש הבת מדקחשיב ליה לעונש כשהבת יורשת אותו, ולהכי נקט למימרא דבת עדיפא ליה מבן ולא קאמר למימרא דבת עדיפא מבן ומשני דירושא שאני דודאי עונש הוא שלא יקרא שם המת על נחלתו אבל לענין הרוחה בת חביבא ליה ושמואל אמר דלענין הרוחה נמי בן חביב ליה טפי מבת אלא דבמבכרת חביב ליה טפי שתרויה מבבן ומתניתין במבכרת איירי:

vi. רש"ש מסכת בבא בתרא דף קמא עמוד א

שם והארי"ה כל מי שאינו מניח בן ליורשו כו'. לכאורה בלא דרשת ריו"ח מוכח מהא דרחמנא אמר דבת אינה יורשת במקום בן. [4] ואולי יל"פ כוונת ריו"ח אם יש לו בן ואינו מניחו ליורשו אלא שנותן במתנה לבת. וא"כ מוכח דגם האדם מעצמו יש לו לתת לבן יותר מלבת. ובזה א"ש דלא פריך לעיל (קט"ז) מהך דריו"ח על הא דאמר דין גרמא כו' ע"ש ותבין. אולם מהרמב"ן שהביא המהרש"א שם מוכח דאינו מפרש כן:

vii. ספר בניהו בן יהוידע על בבא בתרא דף קמא/א

כל מי שאינו מניח בן ליורשו הקב"ה מלא עליו עברה. נראה בס"ד, עברה מספר זרע, כיון דאין לו זרע מלא עליו עברה, שיתהפך זרע לעברה.

viii. בן יהוידע על בבא בתרא דף קטז/א

כל מי שאינו מניח בן ליורשו, הקב"ה מלא עליו עברה. [5] קשא כיון דאיירי במי שנשא אשה, דהא לא אמר כל שאינו נושא אשה, אם כן זה שנשא ולא הוליד, מה בידו לעשות. ונ"ל דודאי אם הוא עקר אין

זה בכלל, אך נשא אשה והמתין לה עשר שנים, ועם כל זה לא נשא אשה אחרת כדי שיוליד, או שהוליד ומתו בעונו, על זה קאמר מלא עליו עברה.

ix. פנינים משלתן הגר"א [ע' 70] /6/

האשמים בכל זה הם האבות שלא חינכו את בניהם על דרך התורה, ולכן מענישים אותם גם על עוונות זרעם. על דרך זו פירש מה דאיתא במסכת בבא בתרא (קטז, א) כל שאינו מניח בן ליורשו, הקב"ה מלא עליו עברה. ולכאורה קשה, וכי לא די שדנים אותו שאין לו בן, עוד מתמלא עליו עברה, הלא זה דבר שאינו ביד אדם שיהיה לו בן.

אך פירש, שיש שני מיני ירושות, אחד שהאדם המת מניח לבניו החיים ירושת הון ועושר. אך יש ירושה גדולה מזו, היינו שאם האדם המת הניח בעולם הזה בנים זרע ברך ה' עוסקים בתורה ומצוות, זו הירושה שהבן החי מוריש לאב המת²². זהו שאמרו כל שאינו מניח בן ליורשו, פירוש, שבכל עמלו שעמל בעולם הזה, היתה כוונתו רק להרבות הון עתק להוריש לבניו אחר מותו. אבל על זאת לא השתדל בעולם הזה, שיהיה לו בן עוסק בתורה ומצוות, למען שגם הוא יוכל לירש את הבן בעולם הבא, כידוע שברא מזכא אבא (סנהדרין קד, א), משום כך הקב"ה מלא עליו עברה. כי הוא עצמו גרם שלא יהיה לו בן טוב, שיוכל ליורשו על ידי זה בעולם הבא.

(שערי הקודש, על ס' עבודת הקודש להחיד"א, מרבי יהושע ב"ר מאיר הכהן, מוולוז'ין, וילנא תרס"ז, עם הסכמות נלהבות מגדולי דורו²³)

x. כלי יקר על במדבר פרק כז פסוק יב

והקרוב אלי לומר בזה, לפי שנאמר למעלה והעברתם את נחלתו לבתו, פירש"י שלכך נאמר והעברתם ללמדך שכל מי שאינו מניח בן ליורשו הקב"ה מלא עליו עברה, ויש לדקדק ליורשו למה לי הל"ל כל מי שאינו מניח בן, אלא שר"ל אע"פ שמניח בן אבל אינו ראוי ליורשו דהיינו שאינו ראוי לירש מעלת אביו בתורה וחכמה ושררה, אז הקב"ה מלא עברה עליו על שלא הדריך את בנו שיהיה ראוי למלא את מקומו ומנ"ל לרש"י זה, כי מצלפחד ליכא למילף שהרי לא היו לו בנים כלל אלא שסמך על סמיכת פרשת עלה אל הר העברים הזה, שלכך קרא הקב"ה שמו הר העברים כי עליו נתמלא ה' עברה על משה על שלא הדריך את בניו שיהיו ראויין ליורשו, שררתו ונבואתו התלויה בהכנת כח המקבל, ומלשון זה הבין משה שלא ירד אחריו כבודו לבניו. וכן פירש משה הדבר שאמר (דברים ג כו-כח) ויתעבר ה' בי למענכם וגו' וסמך ליה וצו את יהושע וגו' הורה באצבע שזהו העברה שנתעבר ה' בו שינחיל שררתו ליהושע ולא לבניו, ומאחר שהרגיש שהדבר נמנע אמר מיד יפקוד אלהי הרוחות וגו' ועיין למעלה פר' לך לך (טו ד) בפסוק לא יירשך זה. ואע"פ שליורשו לא יתישב על זה האופן אצל צלפחד מ"מ נקט לשון זה בעבור משה כאמור:

xi. ספר קובץ שעורים ח"א - מסכת בבא בתרא דף קמ"א

(תפ) דף קמ"א. (כ/ לענין ירושה בן עדיף משום דבת מסבת נחלה, ואף דאיסורא ליכא בזה"ז מ"מ איכא קפידא בזה... (תפא) מצוה לזון את הבנות וק"ו לבנים דעסקי באורייתא, וקשה דבלאו ה"ט נמי המקודש מחברו קודם לחבירו - הוריות י"ג - ואיש קודם לאשה להחיותו, ועיין באהבת חסד סוף פרק ה':

xii. שערים מצויינים בהלכה

על נחלתו. ובתשׁו' חתם סופר (חו"מ סי' קנא) נשאל, בעשיר שאין לו בנים, ורוצה לעשות שטר צוואת בריא לצורך קרן קיימת לדברים טובים, והמיעוט הנשאר ליורשיו, אם יש לת"ח להזדקק לזה, דאמרינן לקמן (קלג:): וכ"ה ברמב"ם (נחלות פ"ו הי"א) ובשו"ע (חו"מ סי' רפב) דהכותב נכסיו לאחרים והניח היורשין, אע"פ שאין היורשין נוהגין כשורה, אין רוח חכמים נוחה הימנו, וא"ל שמואל לר"י לא תהוי בעבורי אחסנתא [ר"ל שלא להעיד בצוואה שמעכיר ירושה מיורשין], והשיב דזה מעשים בכל יום דמי שאין לו בנים כותב בצוואתו לעשות קרן קיימת מנכסיו, אע"פ שאינו מניח ליורשיו, ואמרינן דאין רוח חכמים

נוחה הימנו, מ"מ כיון דאמרי' כאן דהקב"ה מלא עליו עברה, ואין עברה אלא גיהנם, והוא רוצה להציל עצמו מגיהנם ע"י נתינת צדקה, הרי הוא קודם ליורשיו, וגם כיון שהוא נותן מתנת בריא, דהיינו הגוף מהיום והפירות לאחר מיתה, והרי בחיים יכול כל אדם לעשות בשלו מה שהוא רוצה, וזה סברא נכונה ליישב מנהג העולם, ויותר טוב שיניח ליורשו עכ"פ מנה יפה, ואז מותר להזדקק לזה.

xiii. מהר"ל חדושי אגדות על בבא בתרא דף קטז/א

כל מי שאין מניח בן ליורשו הקב"ה מתמלא עליו עברה. דבר זה ענין מופלג מאוד בחכמה מה שרמז בכאן כי האדם שיש לו בן אין נחשב פרטי בעבור כח התולדות שהם ממנו ובזה נחשב כללי ודבר זה התבאר במקום אחר כי ע"י התולדות של אדם יצא האדם מן השם הפרטי ונחשב כללי שהרי כחו על רבים וזה מבואר בכמה מקומות ולפיכך אם אין לאדם תולדות מתמלא עליו רוגז כי הרצון הוא בכללי, ודבר זה בארנו בפ"ק דברכות (ח' א') אצל ואני תפילתי לך ה' עת רצון אימתי עת רצון בשעה שהצבור מתפללין ולפיכך אם אין מניח בן ליורשו שזה מסולק מן הכלל והוא פרטי על זה מתמלא רוגז וכמו שרצון הש"י הוא בכלל כמו כן רוגז הש"י כאשר הוא פרטי לגמרי ואין לו בן:

xiv. מהר"ל חדושי אגדות על בבא בתרא דף קטז/א

שאינ מניח בן ליורשו. פי' מחלוקת שלהם כי למ"ד כי מי שאין מניח בן ליורשו כי המיתה לאדם מצד הגוף ומפני כי המיתה מצד הגוף צריך שיניח בן שהוליד מגופו שבזה נחשב כאלו לא מת כמו שאמר בסמוך אבל תלמיד מאחר שאין מיתה מצד השכל רק מצד הגוף אין צריך שיניח תלמיד, ולמ"ד אדרבה מפני שהגוף הוא בעל מיתה מה בכך שהגיע המיתה אליו המיתה לגמרי אבל השכלי אין המיתה מצידו ולפיכך ישתדל הרב להניח תלמידים אחרים ובזה נחשב כאלו הוא חי לגמרי. ועוד יש לך להבין מחלוקת שלהם מר אזיל [בתר] מה שהוא עיקר העולם דהיינו להניח בן אחריו שבזה תולה עצם העולם ומר אזיל בתר מדריגות ומעלת העולם והוא השכל אשר ראוי שיניח אחריו ודברים אלו עמוקים ביותר מי שיבין מדריגת הבן אשר הוא האדם ויבין מדריגת התלמיד אשר בו החכמה והבן זה כי הוא עיקר:

כל שאינו מניח תלמיד

א. רבינו גרשום על בבא בתרא דף קטז/א
אשר אין חליפות למו זה שלא הניח תלמיד. תחתיו [1] שלא רצה ללמד תורה לאחרים

ב. תורת חיים על בבא בתרא דף קטז/א
וחד אמר כל שאינו מניח תלמיד. [2] דתלמידו של אדם כשהוא ממלא את מקומו נעשה חליפתו וכאלו האדם קיים דמי והיינו דכתיב כי ידעתי אחרי מותי כי השחת תשחיתון אע"ג דכל ימות משה לא השחיתו שנאמר ויעבדו את ה' כל ימי יהושע אלא לפי שיהושע תלמיד מובהק וממלא מקומו של משה הוה נעשה חליפתו וכאלו היה משה קיים דמי לפיכך כל זמן שהיה יהושע חי הוי כאלו היה משה חי כדאמר בסמוך דוד שהניח בן כמותו לא נאמר בו מיתה. ורבותינו אמרו מכאן שתלמידו של אדם חביב עליו כגופו לכך כל זמן שיהושע חי היה נראה למשה כאלו הוא חי:

ג. מהר"ל חדושי אגדות על בבא בתרא דף קטז/א
שאינ מניח בן ליורשו. פי' מחלוקת שלהם כי למ"ד כי מי שאין מניח בן ליורשו כי המיתה לאדם מצד הגוף ומפני כי המיתה מצד הגוף צריך שיניח בן שהוליד מגופו שבזה נחשב כאלו לא מת כמו שאמר בסמוך אבל תלמיד מאחר שאין מיתה מצד השכל רק מצד הגוף אין צריך שיניח תלמיד, ולמ"ד אדרבה מפני שהגוף הוא בעל מיתה מה בכך שהגיע המיתה אליו המיתה לגמרי אבל השכלי אין המיתה מצידו ולפיכך ישתדל הרב להניח תלמידים אחרים ובזה נחשב כאלו הוא חי לגמרי. ועוד יש לך להבין מחלוקת שלהם מר אזיל [בתר] מה שהוא עיקר העולם דהיינו להניח בן אחריו שבזה תולה עצם העולם ומר אזיל בתר מדריגות ומעלת העולם והוא השכל אשר ראוי שיניח אחריו ודברים אלו עמוקים ביותר מי שיבין מדריגת הבן אשר הוא האדם ויבין מדריגת התלמיד אשר בו החכמה והבן זה כי הוא עיקר:

1. רשב"ם בבא בתרא דף קטז/א
דין גרמא דעשיראה ביר – [1] נשאר אצלו שן אחד מבניו וכו' היה מנחם למרי נפש האבלים שהשן של מת אינו טמא דתנן באהלות פרק ג' (מ"ג) כל שבמת טמא חוץ מן השיניים והשיער והצפורן ובשעת חיבורן הכל טמא ...

2. מאירי על בבא בתרא דף קטז/א
מה שנתגלגל כאן בר' יוחנן שהיה [2] מביא עצם המת אף על פי שידוע שהיו אוכלים חוליהם בטהרה כבר ביארנו במסכת ברכות שפחות מכשעורה היה שאינו מטמא במגע ובמשא ויש מפרשים אותו על השן שאינה מטמאה אלא כשהיא מחוברת עם המת וזו כבר נתלשה:

3. מהר"ץ חיות מסכת ברכות דף ה עמוד ב
גרמא דין גרמא דעשיראה ביר. נ"ב הנה כלם תמהו איך נשא עצם המת ופירש"י פחות מכשעורה. [3] ואני שמעתי דביר נקרא בלשון הירושלמי סעודת הבראה ובסעודת הבראה צריך להיות בשר ונשא ר"י אצלו העצם מסעודת הבראה. ועי' סדר הדורות ערך ר' יוחנן שהביא ג"כ כן:

4. ריטב"א על בבא בתרא דף קטז/א
דין גרמא דעשיראה ביר. יש מפרשים שן היה שאינו מטמא, [3] ויש אומרים שהיה עצם מבשר הבראה שעשו לו:

5. בן יהודע על בבא בתרא דף קטז/א

שם דוד הניח בן כמותו נאמר בו שכיבה. נראה נרמז זה בשמו הטוב, דויד ביו"ד הוא דו י"ד דהיינו דו רוצה לומר שתיים, וי"ד רוצה לומר כח, מלשון ולא היה במ ידים לנוס [יהושע ה' כ']. כי גם אחר שנפטר מעולם הזה, עדיין שתי כוחות מחוברים יחד, שהם כחו וכח בנו...

6. מהר"ל חדושי אגדות על בבא בתרא דף קטז/א

נאמר בו שכיבה. מפני שהבן הוא כמותו הרי לא נחסר ממה שהיה אבל יואב שלא הניח בן כמותו לא נאמר שכיבה:

7. עיין פנינים משלחן הגר"א [ע' 70] [מובא לעיל]

8. מהרש"א על בבא בתרא דף קטז/א

מ"ד כו' כי שכב דוד עם אבותיו וכי מת יואב כו'. דוד שהניח בן כמותו כו'. נסמך זה המאמר להנך דרשות דלעיל דבענין זה נמי איירי דלכך נאמר בדוד שכיבה כאילו לא מת ולא עבר כלל מן העולם כיון שהניח בן ממלא מקומו ה"ל כאילו לא מת אלא כשוכב וישן בעלמא וביואב נאמר מת שלא הניח בן ממלא מקומו שמת ממשו וק"ל:

❖ עוד עיין בענין דין וחשבון

9. ברכת אברהם

כל שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אלל חכם ויבקש עליו רחמים שנא' וכו', וכן נפסק בהג"ה שו"ע (יו"ד סל"ה ס"י). וזה"ל למה מוזכר בזה חכם ולא נאמר לדין, הא בסוכה (יו"ד ע"א) מבאר דתפלתן של לדיקים מהפכת דעתו של הקב"ה ממדת אכזריות למדת רחמנות, ומשמע כאן דחולה הנוטה למות שצריך לתפלה צעי דוקא זכות התורה שנאמר בזה לכל בשרו מרפא, ע' בעירוזין (יו"ד ע"א), ובתנא דבי אליהו רבא (פי"ח) כ' ברוך המקום ב"ה שנחר בחכמים ותלמידיהם וכו' וקוראים ושויין לשם שמים ויראה בלבבם וכו' כך כביכול אפי' אם הם ישאלו את כל העולם כולו בשעה אחת הוא נותן להם מיד.

10. שערים מצויינים בהלכה

כל שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים. כן מצוינו במס' ברכות (לד:): דכשחלה בנו של ר"ג, שלח ר"ג שני ת"ח אצל ר"ח בן דוסא, לבקש עליו רחמים. ולפ"ז הא דאמרי' כאן ילך אצל חכם, לאו דוקא שילך בעצמו. וכבר כתב הרמב"ן עה"כ (יתרו יח-טו) "כי יבא אלי העם לדרוש אלקים" דבאים אלי לדברים רבים, להתפלל על חוליהם כו', וכן כתיב (מלכים ב, ח-ה) "ודרשת את ה' מאותו לאמר, האחיה מחולי זה", והטעם בזה שיתפלל עליו ויודיענו אם נשמעה תפלתו. ובנמוק"י כתב, דהמנהג בצרפת דכל מי שיש לו חולה מבקש פני הרב התופס ישיבה שיבוך אותה. וברמ"א (יו"ד סי' שלה ס"ה) כתב, ילך

אצל חכם שבעיר. ונראה לי הטעם לזה, עפ"י מה דאיתא במס' ברכות (ה.) עה"כ (בשלח טו-כו) "ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלקיך... ושמרת כל חוקיו, כל המחלה אשר שמתו במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאיך", מכאן שכל העוסק בתורה יסורין בדילין ממנו, ולפ"ז כשהולך אצל הרב העוסק בתורה, שיבקש רחמים על החולה, הרי הרב מצטער על צרתו צרת ישראל רח"ל, ולכן בזכותו נתרפא החולה, כדי שהיסורין והצער יהיו בדילין מן הרב, כיון שהוא עוסק בתורה.

11. מאירי על בבא בתרא דף קטז/א

לעולם יהא לבו של אדם בטוח שהתפלה כשהיא נעשית כתקנה מבטלת את הגזרה ומי שיש לו צער או חולה בתוך ביתו או אחד ממיני הצרות ילך אצל חכם וילמוד הימנו דרכי התפלות ויבקש רחמים שנאמר חמת מלך וכו' ואיש חכם יכפרנה:

12. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף קטז עמוד א

ג] דרש רב פנחס בר חמא כל שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים - כתב הג"י מנהג בצרפת מי שיש לו חולה מבקש מהרב התופס ישיבה שיברך אותו. הג"י מדגיש תופס ישיבה כדי שיהיה זכות התורה. הרמ"א [יו"ד סימן שלה - י] כתב ילך אצל חכם שבעיר שיבקש עליו רחמים.

המאירי מבאר ילך אצל חכם שילמדנו דרכי התפילות ויבקש רחמים על עצמו. ולכאורה קשה למה הוצרך המאירי להוציא את דברי הגמ' מפשטותם. ונראה דהיה קשה למאירי דיפה תפילת החולה מתפילת אחרים כמש"כ רש"י [ירא כא - יז] על הפסוק כי שמע אלוקים אל קול הנער, מכאן שיפה תפילת החולה מתפילת אחרים עליו והיא קודמת להתקבל.

עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ. החפץ חיים שואל למה לא קאמר עזרי מה', ומתריך דלשון עם ה' הכוונה לאדם שנמצא עם ה' שקרוב לה', ומכאן רמז שילך אצל חכם ויבקש רחמים או ילך לקברי צדיקים ויבקש רחמים.

13. שערים מצויינים בהלכה

נפיש זכותיה. ובתוס' במס' ר"ה (טז. ד"ה כמאן) כתבו, דתפלת רבים מועיל. ונראה להסביר לפ"ז מש"כ הנמוק"י שיבקש פני הרב התופס ישיבה, דכיון דרבים צריכים לו הרי הוא כרבים, כמו שפסק המג"א (סי' קיט סק"ד) דאיש שרבים צריכין לו ולתורתו כרבים דמי. ובש"ך (יו"ד סי' שפד סק"ב) כתב, דמלמד תינוקת דינו כרבים. ועי' מה שהארכנו בענין זה במס' תענית (ט. ד"ה שאני משה), ולפ"ז הכא שמבקש את הרב התופס ישיבה, יש בזה זכות הרבים וזכות הרב, ובודאי נפיש זכותיה.

ולאו דוקא בחולי הגוף בלבד צריך לילך אצל חכם, אלא גם בחולי הנפש, כמש"כ הרמב"ם (דעות פ"ב ה"א) מה היא תקנת חולי הנפשות, ילכו אצל החכמים שהם רופאי נפשות, וירפאו חליים בדעות, שמלמדים אותם עד שיחזירו לדרך הטובה כו'.

14. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ד סימן נא

מי שמחזיקים אותו לחכם ובשביל זה מבקשים אותו שיתפלל עבורם אם יעשה כן כ"ב כסלו תשמ"א הנה באתי לבאר הענין מה שזה הרבה שנים שבאים אינשי אלי לבקש שאתפלל עליהם להשי"ת על כל צרה שלא תבוא ח"ו, ושאברכם לכל דבר הצריכים - בין בבריאות הגוף, בין שיברך השי"ת אותם בבנים ובנות, בין בפרנסה, בין בהצלחה בתורה ובעניני הגוף והנפש, ובכל משאלות האדם. ואני עושה רצונם ומברך אותם ומתפלל בעדם, אף שידוע לי מך ערכי וקטנותי בתורה ובמע"ט, שודאי תמיהי על זה אינשי המכירים אותי. וגם ידוע ממכה גדולי תורה שהם אמרו להמבקשים מהם לברך ולהתפלל שהם לא ראויים, אלא ילכו לבקש זה מאחרים שעוסקים בכך. ואני לא דחיתי אותם ולשלחם לאחרים, שצריך טעם.

א. לבאר שתפילת כל אדם ראויה שתתקבל ותשמע, ולכן חייב כל אדם שבקשו ממנו להתפלל על חולה לעשות כן הנה איתא בברכות דף כ"ב ע"ב, היה מתפלל ומצא צואה במקומו, אמר רבה אף על פי שחטא תפילתו תפילה. ורבה אמר הואיל וחטא, אף על פי שהתפלל תפילתו תועבה משום דזבה רשעים תועבה. ופי' הר"י בתוס' ד"ה אעפ"י, דלכן יחזור ויתפלל. ואית דגרסי זה בגמ' מאי תקנתא ליהדר וליצלי. וכן איפסק ברי"ף והרא"ש וכל הפוסקים, דהא מוכרח כן לכאורה. דלפי' הראשון בתוס' דהוי מעוות לא יוכל לתקן, יקשה במאי פליגי. דהא אף רבה סובר דחטא בזה שהתפלל במקום הזה, אך שמ"מ יצא. ולרבה נמי הא יצא כיוון שאינו מחזירו להתפלל. ולפרש שפליגי בגודל החטא - שלרבה אין החטא פגם בעצם התפילה, אלא כאמירת דברי תורה והזכרת שמות הקדושים במקומות מטונפים, ולרבה הוא פגם בהתפילה, וחמור מלימוד תורה והזכרת שמות קדושים כשהן בלומד או מברך איוו ברכה - הוא דוחק מאחר שאין חילוק לדינא. דהא ודאי אף לרבה בנדוע באמצע תפילתו שאיכא שם צואה, יהיה אסור להתפלל, ויצטרך לילך לפניו עד אחר ד' אמות, כדאיתא בברייתא (ברכות שם) בעומד בתפילה וראה צואה כנגדו, וצ"ע בכונת פי' ראשון דתוס'. וא"כ צריך להבין במה נשמע ומובן מלשון תפילתו תועבה שאמר רבא, שצריך לחזור ולהתפלל, שהרי לכאורה הוא רק הגדלת החטא. ואם אפשר לומר שאע"פ שחטא תפילתו תפילה ויצא, איזה פשיטותא הוא לרבה דבמה שהוא חטא יותר גדול לא יצא. ולכן

מוכרחין לפרש לשון תועבה דהיא מתועבת מלהתקבל תפילה זו כלפי שמיא, וכיון שהיא תפילה שלא מתקבלת לא יצא בתפילה כזו, דלכן צריך לחזור ולהתפלל. ומסתבר שגם רבה לא פליג ע"ז שאם היא תפילה שאינה מקובלת שלא יצא וצריך לחזור ולהתפלל, אלא שבשביל חטא זה שלא אסיק אדעתיה לבדוק המקום - סובר שלא נקרא רשע לומר שתפילתו תועבה. אבל יודה כשראה צואה והתפלל, שתפילתו תועבה. ורובא סובר דגם זה שלא אסיק אדעתיה במקום שהיה שייך להסתפק, שייך להחשיבו רשע לומר שתפילתו תועבה, דיש לנו להקטין המחלוקת במה שאפשר.

עכ"פ יש למילף מזה דתפילה שאינה מקובלת בודאי, אינה תפילה. אבל פשוט שהוא דוקא כשודאי אינה מקובלת מצד חסרון האדם, כגון הכא שעשה חטא בתפילתו. אבל אם ליכא חסרון בהתפילה בדבר שהוא לעיכובא, אף תפילת אנשים פשוטים ועמי הארץ, וגם אינשי בעלי עבירות שונות, היא ודאי תפילה ויצאו בה ידי מצוות תפילה. אף שהוא לסברתנו אדם כזה שלא ראוי שיקבל השי"ת תפילתו. וצריך לומר בהכרח ששייך שיתקבל אף תפילת אינשי פשוטים ובעלי עבירות, לפעמים, מאיזה טעם שאיכא להקב"ה. שלכן כל תפילה נחשבת הראייה להתקבל, ויצאו ידי מצוות תפילה. ורק אלו שחטאו בעצם התפילה, שהם רשעים למצוה זו, לא מתקבלת בודאי ולא יצאו.

וגם ראייה מכאן שתפילה של כל אדם שייך שיתקבל, אף לא כשהיא מתפילות המהוייבות ומסודרות מאנשי כנה"ג. דהא כיון דתפילה שלא מתקבלת היא לבטלה, הרי הא שתקנו יהיה אדם שואל את שלום חברו בשם, ואסמכהו אקרא דבועו וגדעון במתנא' דברכות דף נ"ד ע"א, הא סתם אינשי - דרובן אנשים פשוטים הן - שמסתבר שלא יחוש הקדוש ברוך הוא לברכותיהם, וימצא שהזכירו שם שמים לבטלה. ובשביל השלום (כברשי"י שם, המתכין לשאלו לשלום חברו זה רצונו של מקום שנאמר בקש שלום ורחמים) לא היה הכרח שיברכו בשם, מכיון שאם יקבלו בלשון יברכו בורא העולם או רבונו של עולם או יברכך אדון הברכות וכעין זה, הרי נמי סגי לענין השלום. ואם הוא להורות בזה גודל השלום שמוטר אף לברך בשם, הרי בשביל שיש לחוש שלא יצא ע"ז הזכרת שם שמים לבטלה, היה עדיף שלא יברכו בשם. אלא הוא מטעם שאף תפילות וברכות שלא נצטוו בחיוב נוסח מאנשי כנה"ג, כולין ג"כ כולי אינשי להזכיר את השם בברכותיהם, משום דאפשר להתקבל תפילות וברכות דכולהו אינשי, אף מאלה שאינן ראויין כלל לסברותינו.

ויש מקום להבין בזה מה שהקפיד השי"ת במה שצחקק שרה על מה שאמר אחד משלשה האנשים - שהיו מלאכים אבל נדמו כאנשים ערביים, שלכן לא היה לה לחוש כלל לברכותו. ובפרט שברך אותה במעשה נסים, שאף אנשים כשרים מפורש בברכות דף ס' ע"א (גבי אין מזכירין מעשה נסים) דאין להתפלל על מעשה נסים. אך מ"מ הקפיד השי"ת, משום שצחקק ושרה כבר ידעו כו"ע שאיכא השגחת השי"ת עלייהו ביהוד, שאין תלוין אפילו במשהו בדרך הטבע. ואינשי כערביים, שאין יודעין להצדיק את הדין, שייך יותר שיאמרו אפילו בדרך ודאי - כמו ששמעה שאמר בלשון ודאי. והשי"ת חושש ומקבל לפעמים גם תפילת וברכת אנשים פשוטים, ואפילו אינשי כערביים מאיזה טעם. ומכ"ש כאן שהוא טענה בדין - שמצינו שחושש הקדוש ברוך הוא לדברי הנכרים ועובדי ע"ז שלא יאמר כן, כדמצינו בתפילות דמרע"ה (שמות ל"ב י"ב למה יאמרו מצרים לאמר וגו', ובמדבר י"ד, ט"ו ואמרו הגוים אשר שמעו את שמעך לאמר, מבלתי יכלת וגו') ובהרבה מקומות בדברי הנביאים (ויאל ב', י"ז למה יאמרו בעמים, ותהלים ע"ט י' וקט"ו ב'). וניחא גם מה שאמר השי"ת בטענתו על שרה היפלא מה' דבר, אף שודאי לא היה זה משום חסרון אמונה אצל שרה ח"ו, אלא משום שלא האמינה בדברי האיש שנדמה שהוא איש פשוט כערבי, ולא כנביא. אבל אמר השי"ת דהיה לה להבין שכדי שלא יאמרו האינשי - אפילו נכרים ועובדי ע"ז - דהוא מבלתי יכולת ה', שהוא חלול שמו יתברך, עושה ה' גם נסים. שלכן אפילו הוא ערבי, מכיון שאומר שראוייה שרה בדין שיהיה לה בן, שייך ודאי שיחוש השי"ת לדבריו אף אם היה טעמים להשי"ת שלא כדבריהם, כדי שלא יאמר הנכרי הערבי שנפלא מהשי"ת דבר.

וגם הא עיקר מצוות בקור חולים הוא כדי שיתפלל כשרואהו שהשי"ת ישלח לו רפואה, כדמשמע בשבת דף י"ב ע"א וע"ב (ת"ר הנכנס לבקר את החולה אומר שבת היא מלועזק וכו'), ומפורש בנדרים דף מ' ע"א, כי אתא ר' דימי אמר כל המבקר את החולה גורם לו שיחיה, ופי' בגמ' שהוא בזה שמבקש עליו רחמים שיחיה. ואמר רב שישא בריה דרב אידי לא ליסעוד אינש קצירא לא בתלת שעי קדמייתא ולא בתלת שעי בתרייתא דיומא כי היכי דלא ליסח דעתיה מן רחמי. תלת שעי קדמייתא רוחא דעתיה (וכסבור המבקר שנתרפא ואין צריך לבקש רחמים עליו - ר"ן) בתרייתא תקוף חולשיה (וכסבור שהוא באפס תקוה ומתיאש מן הרחמים - ר"ן). ובקור חולים הוא ג"כ מצוה וחיוב על כל אחד מישראל, אפילו לאנשים פשוטים שמצד סברותינו לא היה שייך שיקבל השי"ת תפילתו. הרי מוכרחין לומר שתפילת וברכת כל איש ואיש, אפילו דפשוטים וגם אלו שלא נזהרו כל כך מחטאים, נמי מועיל תפילות. והני מילי אפילו דיחידים, דהא ליכא חיוב דיבוא דוקא עשרה בנ"א יחד לבקר את החולה, ויותר מסתבר דאסור ברוב הפעמים ליכנס לבית החולה הרבה אינשי ביחד - בלא ידיעה מהרופא שלחולה זה הוא טוב. אלא ודאי דהוא משום דתפילת כל אחד ואחד, אפילו סתם אינשי ואפילו אלו שחטאו הרבה ואין חוששין כל כך לחטא, נמי אפשר שתתקבל תפילתו וברכתו.

נמצא לפ"ז שמי שמבקש מחברו, מי שהוא אף אדם פשוט ואף אינו נזהר במצוות כל כך ואף עוד לגרועים מאלו, אם הוא מאמין בהשי"ת, בין שביקשו בעל פה בין שביקשו בכתב, צריך להתפלל עבורו להשי"ת. דאפשר שהשי"ת יחוש לתפילתו ולברכתו מאיזה טעם, כי הוא יודע וזוכר כל מעשה ומחשבה של כל איש ואיש, ואפשר שיש לו איזה זכות שיקבל השי"ת תפילתו בשביל זה. וגם זה גופא שמצטער בצערו של חברו ורוצה בטובתו, שמקיים בזה מצות ואהבת לרעך, הוא זכות ששייך שיקבל השי"ת תפילתו.

ב. לבאר שביותר איכא חיוב על חכם להתפלל על חולה כשמבקשים ממנו

וכ"ש כשהוא חכם, שאיתא בב"ב דף קט"ז ע"א. דרש ר' פנחס בן חמא כל שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים, ודריש זה מקרא דכתבי (משלי ט"ז י"א) חמת מלך מלאכי מות ואיש חכם יכפרנה, שקאי על מי שבאה צער מחמת מלך - הקדוש ברוך הוא, אף שהוא באופן גדול כהא דמלאכי מות - היינו חולה שנוטה למות, מועילה תפילת חכם, כדפרשי"י (רשב"ם ד"ה חמת מלך) שם, שלכן ודאי מחוייב החכם לבקש עליו רחמים דהא ודאי יקבל השי"ת תפילתו. ואף שגם תפילת חכם אינו ברור שתתקבל, אף שהוא חכם ברור וגדול הדור, אף בדורות התנאים כרבן גמליאל ורבן יוחנן בן זכאי. שאיתא דכשחלו בנייהם שלחו לרבי חנינא בן דוסא שיבקש רחמים, אף שרבן גמליאל היה גדול הדור - דהיה נשיא וגם נשיא הסנהדרין, ורבן יוחנן בן זכאי היה עוד יותר גדול, שהיה רבו של רבן גמליאל וגם רבו של רבי חנינא בן דוסא שבא אצלו ללמוד תורה ולא סמכו שתפילת עצמם על בנייהם תתקבל. וגם אמר רבן יוחנן בן זכאי על עצמו שאף אם היה מטיח את ראשו בין ברכיו כל היום כולו לא היו מגיחין עליו, אף שאין חכם גדול ממנו. ואף תפילת רבי חנינא בן דוסא עצמו מפורש במתנא' שם בברכות דף ל"ד ע"ב שלא היתה מתקבלת תמיד, דאמר להם אם שגורה תפילתי בכי יודע אני שהוא מקובל ואם לאו יודע אני שהוא מטרורף. מ"מ דרש ר' פנחס בר חמא מקרא, דלכל חכם חש השי"ת לתפילתו יותר מלסתם אינשי, וגם הוא בחזקה שיקבל השי"ת תפילתו. אך שאיכא מדרגות בין החכמים ליותר עדיפות וברירות - מצד גודל איכות חכמתו ומעשיו וכמות המעשים. וממילא פשוט וברור שהחכם שמבקש מי שהוא מישראל ממנו שיתפלל עבורו, מחוייב מכ"ש דכל אדם להתפלל עבורו, דהא יותר אפשר שיקבל השי"ת תפילתו. ופשוט שאף שר' פנחס בר חמא אמר על מי שיש לו חולה בתוך ביתו, ה"ה על כל צער אחר שלא הבוא, לענין פרנסה ולזכות לבנים וכדומה, דמאי שבא, דהרי הכל תלוי בהשי"ת.

ולכן מאחר שאיכא חיוב מדינא לכל אדם להתפלל בעד חברו ולברכו אף כשיודע מעצמו צער חברו, וכ"ש כשמבקשין ממנו, הרי מחוייב אני להתפלל ולברך להמבקשים אותי בכל אופן. ואף שמה שמבקשין אותי

להתפלל ולברכם הוא מחמת שמחזיקין אותי לחכם, הרי לא יועיל כלום כשאומר להם שהם טועין משום שעדיין לא הגעתי לחכמה, שאדרבה עוד אגדל אצלם מחמת זה שיאמרו שהוא מצד ענוה. וגם הא לא שייך להכחיש את המציאות, שנתפרסמתי בעולם לשם חכם מצד שאני מחזיק ישיבה ואומר שיעורים, ומן הספרים שחיברתי. אף שזוה רחוק מחכם שעליו אמר רב פנחס בן חמא שילכו אצלו, ואף מחכם שבהרבה מאות שנה אחר חתימת הגמ', ואף אחר זמן הגאונים, מ"מ אולי סגי לזה גם חכם שבדור הזה. אף שאיכא טעם גדול לחלק מלענין מה שצריך חכם לעניני הלכה, שהוא רק חכם דבכל זמן וזמן, כדבארתי בהקדמתי לספר אג"מ, שלא שייך זה לענין קבול התפילה, דמכל מקום יש לנו לומר דגם לכל הדורות אמר זה רב פנחס בן חמא, אף שידעו חכמי הגמ' שחכמי הדורות מתקטנין. וממילא אף שאיני מחזיק עצמי אף מחכמי הזמן, מ"מ כיון שהחולה מחזיק אותי לחכם, ובדין הוא צריך להתחזק כן, הרי הולך למקום שרב פנחס בן חמא ציוה לילך. ובזכות אמנותו בדברי חז"ל יקבל השי"ת גם תפילתי וברכתי. וזהו טעם נכון ומוכרח לדינא שכל שמחזיקין אותו לחכם ובשביל זה מבקשין אותו שיתפלל ויברך, שמחוייב להתפלל עבורו ולברכו.

משה פיינשטיין.

15. בן יהודע על בבא בתרא דף קטז/א

שם כל מי שיש לו צער או חולה בתוך ביתו. נ"ל בס"ד רמז לפי דרכו על הנפש שהיא יושבת בתוך ביתו של אדם שהוא גופו שנקרא בשם בית, וצער על ביטול עשה, וחולה על ביטול מצות לא תעשה, ולזה אמר ילך אצל חכם שהוא רופא של הנפש, גם חכם עולה מספר חיים לנפש, ומלמדו תורה הנקראת טוב בארבעה חלקיה, שהם פ"ש ר'מז ד'רש ס'וד, וד' פעמים טוב עולה מספר חכם. ובני ידידי כה"ר יעקב נר"ו, פירש דידוע היסורין באים מחכמה, כמ"ש [תהלים צ"ד י"ב] אשרי הגבר אשר תיסרנו יח, ולכן איש חכם הנשפע מחכמה יכפרנה, עד כאן דבריו נר"ו:

16. מהר"ל חדושי אגדות על בבא בתרא דף קטז/א

כל מי שיש לו צער ילך אצל חכם. כי הת"ח לפי מדריגת השכל הוא עליון על מלאכי המות ולפיכך ילך אצל ת"ח דכתיב חמת מלך מלאכי מות לגודל כח המלך והחכמה הוא יותר על הכעס ומסלק הכעס לכך אמר כי מי שיש לו צער ילך אצל חכם שמדריגת השכל יותר במעלה ולפיכך תפילתו מסלק הכעס וזה מבואר:

17. שעורי ר' דוד מסכת בבא בתרא דף קטז עמוד א

שכב) הס"ד דאחי האב קודם, משום דאבי האב איפלג דרא גמ' בעי רמי בר חמא אבי האב ואחי האב, כגון אברהם וישמעאל בנכסי עשו, איזה מהן קודם. וצ"ב מה הספק כלל, הרי פשוט שאבי האב קודם, שהרי שניהם באים לירש מכה יצחק אביו שירש בקבר, וקי"ל דאב קודם לאח, ואפי' אי נימא דאח יורש מעצמו, מ"מ הרי מיירי כאן ששניהם קיימים, ופשוט שאב קודם לאח. וכן צ"ב במה שאמר רבא ת"ש האב קודם לכל יוצאי יריכו, דמה הוצרך לזה, תיפו"ל משום דאב קודם לאח. ואפשר דהספק היה משום דאבי האב הוא רחוק יותר מאשר אחי האב, שהרי הוא דור קודם, ואיפלג דרא, ולכן ס"ד דאזלינן לפי סדר הדורות, ולא לפי סדר משמוש, וע"ז הביא מתנ"י דהאב קודם לכל יוצאי יריכו. ועיין ברש"ש שהזכיר זה בבעיא דבסמוך משום דאיפלג דרא ע"ש.

18. שערים מצויינים בהלכה

שם ע"ב אגב חורפיה לא עיין בה. פרשב"ם
שהיה טרוד בשאלה אחרת דעדיפא
מיניה. אבל ברכינו גרשום מפרש, אגב חורפיה
שהיה מחזיר תלמודו. ועי' כזה במס' סוכה
(כט). דרבא ורמי בר חמא הוה מרהטי בגמ'
בהדי הדדי והדר מעייני בסכרא, והרי מזה
שחזרו תלמודם. ועי' במס' ברכות (לח:): דר'
חייא בר אבא הוה מהדר תלמודיה קמיה דר"י
כל שלשים יום, וכתבו התוס' דכל מה שלמד

19. ברכת אברהם

אבי האב ואחיו כגון אברהם ויעקב בנכסי עשו אחיה מהן
קודם וכו'. ומצואר בתוס' (ע"א ד"ה אבי) דקסבר
רבה דאב קודם לבן, ולע"ג כילד יפרש פרשת נחלות בתורה
הא כ' וכן אין לו ונתחם נחלתו לאחיו, ואח"ל דבן יורש רק

20. ריטב"א על בבא בתרא דף קטז/ב

ואילו איתיה ליצחק יצחק קודם. וא"ת ורבה היאך לא עיין בה, וי"ל דאיהו סבר דיוצאי יריכו קודמים במקום
דליכא אב דיליה, וקסבר הכי משום דמשמע ליה הא דקודם לכל יוצאי יריכו שלו דוקא, תדע דלא דחינן לה
בהכרחא אלא בהכי נמי מסתברא כלומר דסברא הוא דסתמא תנן באידך יוצאי יריכו קודמים ולעולם משמע
ואפי' במקום אביו, ועדיפא (לן) [ליה] למימר במתני' קמיייתא דאפי' יוצא מירך בנו קרי תנא יוצאי ירכו וכלישנא
דקרא דכתיב יוצאי ירך יעקב:

21. שערים מצויינים בהלכה

האב קודם לכל יוצאי יריכו. פרשב"ם דיעקב
יוצאי יריכו של אברהם היה, והלכך
אברהם קודם לו בנכסי עשו. ומסקינן כרמי בר
חמא דיעקב קודם. ועי' ברמב"ם ובמ"מ
(נחלות פ"א ה"ג). ועי' בחי' הריטב"א שמבאר
שיטת רבא, דס"ל דאפי' יוצאי ירך בנו קרי
התנא יוצאי יריכו, וכלישנא דקרא (שמות א-ה)
"יוצאי ירך יעקב" נוכח כתיב (ויגש מו-כו) "כל
הנפש הבאה ליעקב מצרימה יוצאי יריכו".
והובא שם גם הבנים של השבטים. ועי' בתשרי
הב"ח (סי' ג) שכתב נמי כן.

22. דף על הדף מסכת בבא בתרא דף קטז עמוד א

בגמ': כל שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים.
... ציין כאן הגאון ר' יצחק דוד אלטר שליט"א:

ובשם החי' הרי"ם אי' שדייקו חז"ל בלשונם לומר "חכם" ולא אמרו חסיד שבדור או צדיק, כי חכם יבין
שזה הדבר נוגע לו וצריך לשוב בתשובה ועי"ז ושב ורפא, ומעשה הי' בעת שנפגשו האדמו"ר מקלויזנבורג
ז"ל עם האדמו"ר הלב שמחה ז"ל, ועוררו הלב שמחה לשמור על בריאותו (שהיתה רופפת) ואמר לו הרבי
מקלויזנבורג הרי אמרו על חולה שילך אצל חכם ולא אמרו להישמר, וענהו הרבי הלב שמחה, שבאמרם חכם
רמזו לחכם מכל אדם שלמה המלך ע"ה שאמר צינים וגו' שומר נפשו ירחק מהם ודפח"ח.